

ՀԱՅ ՄԱՄՈՒԼԻ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Փ ԱՐԻՁԻ հայկական միութեան կանոնա-
գիրքը ընթերցած պահուն՝ շատերը թերեւս այն
թերահաւատութիւնն ունեցան, ինչ որ կը զգա-
ցուի նորածին թերթի մը խոստումներուն հան-
դէպ: Բարեբաղդաբար այս անգամ գործունէու-
թեան սկսած է ան, և արդէն ընծայած թերթ մը՝
« Նոր հանդէս » անունով: — Նախիջևանը՝ առաջին օրի-
նակը կու՝ տայ կովկասի երկրորդական քաղաքներուն՝ կար-
ծիքներու կեդրոն, թերթ մ'ունենալու: « Նոր կեանք »-ը կը զբաղի
օրուան հրատապ հարցերով, և զրականութեամբ: Բաց ի հրապարակա-
խօսական, եղբրեւզական քերթուածներէ՝ կը ներկայացնէ նաև երգիծանքներ ժողովրդ-

դական բարբառով: « Նոր կեանք » սահմանուած է ազնուացնող ու սրբագրիչ դեր մ'ունենալու իր միջավայրին համար, եթէ մանաւանդ գիտութեան հաղորդիչն եւս ըլլալու պարտականութիւնն ստանձնէ: Յիշենք Հայ արձագրող, Ֆրանս. և հայ լեզուներով թերթի ծնունդը՝ ի Գաղղիա, Ուրալի յարութիւնն՝ յեգիպտոս:

Հայը ծանօթացնել կը ճգնի, — զոհողութեան հաճոյքին համար և անսպաս եռանդով, — Ալըշակ Զօպանեան. իր նոր հատորը, — *Les trouvères arméniens*, — Թարգմանութիւն մ'է հայ աշուղներու. այդ երգերը, սրտեբու խորը թափանցող, աւելին պիտի ընեն քան ինչ որ բազմաթիւ թերթեր, մեծ պաշտօն մ'ունին. ապացուցանել Եւրոպայի՝ թէ Հայը, իր թշուառութենէն զատ, ուրիշ պատճառներ ունի համակրանքի:

*

Ամսաթերթ մը պիտի չհասնի Կովկասի թերթերուն ամբողջութիւնը արձանագրելու. միշտ նորեր պիտի ըլլան ծնած, ու հիներ՝ գոյու թիւնէ զաղբած: Գրականութիւնը, հոն, կեանքին նման, որուն արձագանգն է՝ փոթորկալից է. կռիւներ կը պատմեն. կռիւներ կը մղեն:

Մշակ, Կոյճ, Ալիք, կը պատերազմէին ժողովրդեան տիրապետութիւնը ձեռք բերելու համար: Ալիքը, Ա. Ահաբոնեանէն խմբագրուած, և ծայր՝ զինուած կուսակցութեան մը, ամենէն հզօրն էր անշուշտ. թշնամի թերթեր կը համաձայնէին՝ իրեն դիմադրելու համար: Ահա պայքարին շարժառիթը. հայ կաթողիկոսը կ'որոշէ ազգային մեծ համագումար մը, « Կենտրոնական ժողով »ը, որուն պիտի ըուէարկեն նաեւ կանայք. նոյն անձինք, որ ժողովուրդը ազատած են մահուան սպառնալիքէն, կը սկսին, ընտրութեանց պահուն, մի քիչ բռնութիւն ի գործ դնել: Մշակ այս ճնշման գէմ կը բողբէ. Ալիք կը խաբազանէ ապերախութիւնը՝ որով կը վարձատրուին քաջն և անձնուէրը: Ալիք և Կոյճ դադրած են. այժմ լոյս կը տեսնեն « Նոր խօսքեր » և Զանգ օրաթերթերը,

վերջինս՝ խմբագրութեամբ Էլզեկիա Միլիք-Փալանքարեանի, որուն հետ հրապարակախօսութեան ասպարէզը կը մտնէ հայ կանացի դասակարգը:

Կոյճը, (սոցիալ-դեմոկրատ) միջազգային ու դասակարգային եղբայրակցութեան ոգւով վառուած, արդէն վաղաժաման էր. կարելի չէ նոյն զգեստը ձուել ամէն անձի՝ ու նոյն գաղափարները ամէն ազգի համար: Ռուսահայ հանդէսները — Մոսքով, Հովի, Խաղաքարս — իրապէս քիչ կը տարբերին լրագրներէն:

Պօլսահայ լրագրութիւնը կը գտնուի բարձրութեան մը վրայ՝ ուսկից եւրոպական օրագրներու փոքր թիւ մը միայն անցած է: Գրքի մը տպագրութիւնը բիւր զժուարտութեանց կը բաղիւ. այս դժբաղդութիւնը բարեբով կը վերջանայ. — ոյժերը կը կեդրոնանան լրագրին մէջ: Պօլսոյ գրականութեան պատմութիւն մը՝ իր բովանդակութեամբը պէտք է յօրինուի այսուհետեւ. Պօլսոյ լրագրեր՝ իր ապագայն ունի, ինչպէս գիրքը: Արողշարանական, քաղաքական, վաճառականական, գրական և նոյն իսկ հմտական հատուածներ փոփոխակի կ'ընծայուին ժողովրդեան. Պօլսոյ օրագրները ցոյց կու տան ընդարձակ գիտակցութիւն իրենց պաշտաման: Մանգուս, Պօլսոյ լրագրաց մէջ ամենէն ժողովրդականը, հնախօսական հատուածներ կը ներկայացնէ Բարեւոյնի պեղումներուն, և նոյն իսկ բանասիրական գրոյցներ՝ Եգիպտացւոց հին կրօնքին վրայ: Գնահատելի է անշուշտ ժողովրդեան դաստիարակութիւնը այդքան լայն ծրագրով իրագործելու ճիգը, ի Պօլիս լոյս կը տեսնէ, վերջապէս, ինտրայի Ներաշխարհը. վաւրուժանի բերթուածներէն յետոյ, տարւոյս միակ կարեւոր արտադրութիւնն է գեղարուեստական տեսակէ:

Ահաւասիկ ընդհանուր պատկերը ազգային գրական կեանքին. մեծագոյն երեւոյթներուն վրայ պիտի խօսինք առանձինն: